

Stockholm den 6 maj 2025

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11)

Inledning

Barnrättsbyrån har beretts tillfälle att svara på slutbetänkande Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11). Barnrättsbyrån är en unik funktion med oberoende barnombud som erbjuder barn socialt och juridiskt stöd, råd och praktisk hjälp i alla frågor som rör deras rättigheter. Barnrättsbyrån yttrar sig med utgångspunkt i uppdragsarbetet med barn och unga samt barns rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Barnrättsbyråns remissvar är avgränsat till frågan om straffbarhetsåldern.

Sammanfattning

Barnrättsbyrån avstyrker utredningens förslag att sänka straffbarhetsåldern från 15 år till 14 år för allvarliga brott som har ett straffminimum på fyra års fängelse. Förslaget är varken förenligt med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) eller FN:s kommitté för barnets rättigheters (FN:s barnrättskommittés) uttalanden och rekommendationer.

Barnrättsbyrån anser att förslaget om en differentierad straffbarhetsålder är ett resultat av politiska påtryckningar. Förslaget baseras inte på befintlig kunskap utifrån barns utveckling eller utifrån kunskap om vad som minskar brottsligheten i samhället.¹ FN:s barnrättskommitté uppmanar konventionsstaterna att under inga omständigheter sänka den lägsta straffbarhetsåldern. Detta då barn skiljer sig från vuxna när det gäller fysisk och psykisk utveckling samt känslomässiga och utbildningsrelaterade behov. De argument som utredningen själva lyfter till varför

¹Utredningen lyfter själv att förslagen inte ens samlat kan förväntas leda till att brottsligheten minskar, s. 436.

en generell sänkning av straffbarhetsåldern inte är lämplig, är högst relevanta även för frågan om en differentierad straffbarhetsålder. Barnrättsbyrån vill även särskilt lyfta att FN:s barnrättskommitté i sin granskning av Sverige 2023 gav Sveriges regering en särskild rekommendation om att inte sänka straffbarhetsåldern.²

Övergripande synpunkter

En sänkt straffmyndighetsålder innebär en repressionshöjning vars konsekvenser är oförutsebara

Barnrättsbyrån bedömer att de samlade konsekvenserna för barn och unga vuxnas rättigheter inte går att överblicka. I dagsläget pågår flertalet parallella initiativ för att höja repressionsnivån som inskränker barns rättigheter, exempelvis i form av barnfängelser, slopad ungdomsrabatt, fotboja på barn inom ramen för den s.k. mellantvångslagstiftningen samt utökade befogenheter till SiS i rättighetsinskränkande beslut gentemot barn och unga. Det finns därför starka skäl som talar för att invänta effekterna av samtliga reformer innan ytterligare omfattande reformer som den föreslagna sker.

Barnrättsbyrån är därutöver djupt oroad över att regeringens politiska initiativ suddar ut gränsen mellan den sociala barnvården och kriminalpolitiken. För barn under 15 som begår brott kan skuldfrågan även prövas genom bevistalan – en ärendetyp hos Åklagarmyndigheten som har ökat markant under 2024 till följd av lagändringar. Barn under 15 som begår grova brott är samtidigt en stark indikator på en sårbarhet och ett behov av skydd som ska hanteras av det sociala välfärdssystemet i ett vårdande syfte, och inte av det straffrättsliga systemet. Inom ramen för det sociala välfärdssystemet reagerar samhället redan på den typ av sårbarhet hos som förslaget avser att fånga upp, genom möjligheten till ett omhändertagande enligt LVU. Resurser måste i stället läggas så att vård och behandling inom ramen för LVU kan bedrivas i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Att i stället lägga över ett behandlande ansvar på en Kriminalvård som redan är överbelagd samt saknar resurser och kompetens att ta emot barn och unga är fel väg att gå.³

² Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child, CRC/C/SWE/CO/6-7, para 45 (a).

³ Kriminalvården har lyft risker så som säkerhetsutmaningar, påverkan på humanitära förutsättningar och bristande förutsättningar att förebygga återfall i brott som ett resultat av den planerade snabba expansionen av Kriminalvården (Kriminalvårdens kapacitetsrapport, KV 2023-3916, s. 5).

Förslaget om en sänkt och differentierad straffbarhetsålder är ett resultat av politiska påtryckningar

FN:s barnrättskommitté uttalar själva att undantag från en lägsta straffbarhetsålder vanligtvis är svar på påtryckningar från samhället och baseras inte på en rationell kunskap om barns utveckling.⁴

Barnrättsbyrån ansluter sig till kommitténs uttalande och vill här särskilt understryka att utredningen inte kan presentera något för att en sänkning av straffbarhetsåldern skulle minska brottsligheten i samhället – helt enkelt på grund av att det saknas sådana belägg. De särskilda yttrandena till utredningen lyfter bland annat att det inte finns stöd för att en sänkt straffbarhetsålder skulle minska brottsligheten, och att den forskning som finns snarare visar att ett straffrättsligt ingripande i tidig ålder kan bidra till barns utanförskap och öka risken för återfall.⁵ Även en rapport från Brå visar att effekten av inlåsning anses vara mindre för ungdomar som begår brott där det finns en så kallad ersättningseffekt (brott där nya personer kan rekryteras för att ersätta de tidigare brottsutövarna).⁶

Kommentarer på enskilda förslag

8.13.2 En särskild reglering om straffrättslig påföljd för allvarliga brott

Förslaget är oförenligt med barnkonventionen och FN:s barnrättskommittés riktlinjer samt tolkningar

Sedan 2020 är barnkonventionen en del av svensk lag. FN:s barnrättskommitté utfärdar rekommendationer och allmänna kommentarer som tydliggör hur konventionens bestämmelser ska tolkas. Enligt kommittén bör straffbarhetsåldern tillämpas utan undantag, och man avråder starkt från att sänka denna ålder (i enlighet med artikel 41).⁷

⁴ FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr. 24 (2019) om barnets rättigheter i det straffrättsliga systemet, CRC/C/GC/24, p. 25.

⁵ Se Axel Holmgrens särskilda yttrande, s. 466, med hänvisning till den utvärdering av Århus universitet som gjordes av den tillfälligt sänkta straffmyndighetsåldern i Danmark åren 2010–2012.

⁶ Brå, rapport 2024:1, s.11 "Forskning om ålder och brott samt dess betydelse för brottsprevention".

⁷ FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr. 24 (2019) om barnets rättigheter i det straffrättsliga systemet, CRC/C/GC/24, p. 22 och 25.

Vid sin senaste granskning av Sverige 2023 rekommenderade FN:s barnrättskommitté uttryckligen att den nuvarande straffmyndighetsåldern på 15 år behålls.⁸ Barnrättsbyrån betonar att detta är en tydlig signal om att Sverige inte bör genomföra några förändringar som innebär en sänkning, oavsett form. Liknande reformer i andra länder har tidigare mött skarp kritik från kommittén. Exempelvis uttryckte kommittén en djup oro när Danmark 2010 sänkte sin straffbarhetsålder från 15 till 14 år.⁹ Även Georgien och Ungern har fått liknande kritik.¹⁰

FN:s barnrättskommittén har även riktat oro mot stater som inför undantag från en fastställd lägsta straffbarhetsålder, exempelvis vid allvarliga brott.¹¹ Det är just en sådan modell som nu föreslås i den aktuella utredningen – en differentierad och sänkt straffbarhetsålder.

Enligt Barnrättsbyrån står utredningens förslag i direkt strid med barnkonventionen, med de rekommendationer Sverige mottagit, samt med kommitténs uppmaning till konventionsstaterna att under inga omständigheter sänka den lägsta straffbarhetsåldern. Barnrättsbyrån understryker därför att såväl en generell som en differentierad sänkning är oförenliga med barnkonventionen och FN:s barnrättskommittés riktlinjer samt tolkningar.

Förslaget medför en oförutsebar rättstillämpning

Förslaget om en differentierad straffbarhetsålder innebär att straffbarhetsåldern föreslås vara 14 år för brott med minimistraff om fängelse i fyra år eller mer. I praktiken skulle det innebära att barnets straffbarhetsålder är avhängig hur gärningen rubriceras.¹² Kravet på förutsägbarhet i den straffrättsliga lagstiftningen är särskilt viktig när det handlar om barn under 15 år förväntas förstå vilka handlingar som eventuellt kan leda till straffrättsligt ansvar. Barnrättsbyrån vill därför lyfta att vi instämmer i de risker för en oförutsebar rättstillämpning som har lyfts av bl.a. experterna Axel Holmgren, Linda Palmenäs samt Sara Stolper. Även

⁸ Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child, CRC/C/SWE/CO/6-7, para 45 (a).

⁹ Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child, CRC/C/DNK/CO/4, para 49(b).

¹⁰ Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child, CRC/C/GEO/CO/3, para 72, samt CRC/C/HUN/CO/3-5 para 56 (b).

¹¹ FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr. 24 (2019) om barnets rättigheter i det straffrättsliga systemet, CRC/C/GC/24, p. 25-27.

¹² Se bl.a. experten Sara Stolpers särskilda yttrande, s. 479.

Justitiekanslern har riktat kritik mot förslaget utifrån att det bedöms vara oförutsebart.¹³

Utöver barnkonventionens bestämmelser finns det även straffrättsliga principer i våra övriga konventionsåtaganden, så som Europakonventionen. När Europakonventionen inkorporerades som svensk lag 1995, infördes en bestämmelse i 2 kap. 23 § regeringsformen som innebär att det inte får meddelas lag eller annan föreskrift som står i strid med konventionen.

En viktig straffrättslig princip som finns i Europakonventionen är *legalitetsprincipen* (art. 7). Legalitetsprincipen kräver att den brottsliga gärningen och dess tillhörande straffrättsliga påföljd är tydligt definierad i lag. Av Europadomstolens praxis framgår att legalitetsprincipen bland annat innebär krav på tillgänglighet och förutsebarhet. Dessa krav måste vara uppfyllda både vad gäller brottsrubriceringen som den straffrättsliga påföljd som åtföljs. Av praxis från Europadomstolen framgår bland annat att legalitetsprincipen är uppfylld när en individ genom ordalydelsen i en lagtext, och om det behövs med en domstols tolkning, vet vilka handlingar som medför ett straffrättsligt ansvar.¹⁴ Barnrättsbyrån ifrågasätter huruvida det nu lämnade förslaget uppfyller legalitetsprincipen och därmed Europakonventionen. Om regeringen genomför utredningens förslag kan det leda till omfattande internationell kritik från såväl FN:s övervakningskommittéer som från Europadomstolen.

Förutom de uppenbara riskerna för oförutsägbarhet och bristande transparens kan förslaget i praktiken även leda till olaga frihetsberövanden av barn.¹⁵ Ett barn under 15 år som enligt dagens system begår ett brott och är föremål för beivringen får inte häktas, utan kommer med allra största sannolikhet placeras utanför hemmet. Genom det nu lämnade förslaget skulle en 14-åring dock kunna bli föremål för ett frihetsberövande i häkte för ett brott som det senare visar sig att den inte har uppnått straffbarhetsåldern för. **Barnrättsbyrån bedömer att ett sådant utfall strider mot grundläggande straffrättsliga principer, samt mot kravet om att frihetsberövande av barn ska ske som en sista utväg och för kortast lämpliga tid (artikel 37 barnkonventionen).** Utredningen har inte beaktat eller utrett denna risk tillräckligt tillfredställande.

¹³ Justitiekanslerns remissyttrande, s. 2 (dnr 2025/1326).

¹⁴ Scoppola v. Italy (no. 2) [GC], no. 10249/03, §§ 93-94, 17 September 2009.

¹⁵ Se även Justitiekanslerns remissyttrande i denna del (dnr 2025/1326).

Bilaga 3 – en generell sänkning av straffbarhetsåldern

Barnrättsbyrån avstyrker även förslaget om en generell sänkning av straffbarhetsåldern.

Avslutande kommentarer

Avslutningsvis avstyrker Barnrättsbyrån förslaget i sin helhet. Utredningens förslag kan inte genomföras utan att man samtidigt går emot FN:s barnrättskommittés tydliga uttalanden och rekommendationer.¹⁶ Förslaget riskerar även att leda till en straffrättslig rättsosäkerhet. Utredningen saknar genomgående en barnkonsekvensanalys utifrån barns rättigheter samt en analys kring hur en sänkning av straffmyndighetsåldern skulle leda till de effekter som efterfrågas. Reformen som påverkar barns liv och framtid måste vila på vetenskaplig grund, följa internationella åtaganden och utgå från barns behov och utveckling – inte för att vinna politiska poäng.

Barnrättsbyrån uppmanar därför regeringen att värna barns rättigheter i enlighet med Sveriges internationella förpliktelser och att avstå från att genomföra det föreslagna lagförslaget.

Detta remissvar har föredragits av oberoende barnombud och jurist Azalea Safaei.

Ida Hellrup
Biträdande generalsekreterare
Barnrättsbyrån

¹⁶ Liknande kritik lyfts av bl.a. Institutet för mänskliga rättigheters remissvar, dnr 3.2.1-96/2025.